

El pensament econòmic del segle XX

Dr. Lluís Argemí d'Abadal

PID_00238429

Temps mínim previst de lectura i comprensió: **3 hores**

Índex

Introducció: el pensament econòmic a l'inici de segle XX.....	5
Objectius.....	7
1. Cicles, crisis i planificació.....	9
1.1. Els cicles de Kitchin, Juglar i Kondratiev	9
1.2. La taula <i>input-output</i>	11
2. Schumpeter, els empresaris i els cicles econòmics.....	13
2.1. Schumpeter i la destrucció creativa	13
2.2. Schumpeter i el capitalisme	14
3. Keynes i la crisi econòmica.....	16
3.1. Keynes i la causa de la crisi	16
3.2. Keynes i el mercat de béns i monetari	17
3.3. Keynes i la solució a la crisi. El paper de l'Estat	19
4. Els anys de l'alta teoria i més enllà.....	21
4.1. Les noves aportacions a la macroeconomia	21
4.2. Les noves aportacions a la microeconomia	22
4.3. Una primera visió de la teoria econòmica actual	24
5. El pensament econòmic espanyol i català al començament del segle XX.....	25
6. Autors.....	27
Resum.....	31
Activitats.....	33
Glossari.....	34
Bibliografia.....	36

Introducció

La Belle époque, que tenia com a base econòmica l'impuls de les inversions en els nous sectors econòmics (com l'elèctric i el siderúrgic, entre altres), en les exportacions de capital i en la dominació d'altres països per l'imperialisme, va acabar el 1914 amb l'esclat de la Primera Guerra Mundial.

Durant els anys anteriors s'havien multiplicat els conflictes armats locals, per l'ocupació d'uns certs territoris o per altres raons, i des de la guerra de Crimea fins a la guerra entre Espanya i els Estats Units, passant per la guerra russojaponesa, semblava que els conflictes s'acceleraven. Des del punt de vista marxista, aquests conflictes eren el simple reflex de les tensions del sistema capitalista en convertir-se, mitjançant l'imperialisme, en un sistema mundial.

Per a l'economia neoclàssica, les tensions econòmiques tenien l'origen en els esdeveniments polítics externs, ja que el sistema era, per si mateix, estable.

Aviat, però, es va veure que l'estabilitat no era el que semblava, ja que les crisis se succeïen amb una certa regularitat, i cada vegada semblava més clar que l'estat natural del sistema era la crisi més que no pas l'estabilitat. I van començar els estudis destinats a explicar les causes d'aquesta inestabilitat.

Les teoritzacions sobre els cicles econòmics en van ser el primer resultat, en bona mesura gràcies als esforços estadístics d'historicistes i institucionalistes. Però, no es tractava únicament de recollir dades, sinó de donar explicacions convincents, des del punt de vista teòric. En aquest camp, també alguns autors de l'escola neoclàssica van desenvolupar el seu enginy.

El punt culminant de les tensions polítiques i econòmiques, i també el punt culminant d'una certa forma de teoria econòmica, va arribar el 1914.

Amb l'esclat de la guerra s'iniciava un llarg període de trenta anys, fins al 1945, que molts han batejat amb el nom de guerra civil europea, i que un famós polític anglès, Winston Churchill, va anomenar la crisi dels trenta anys.

En l'àmbit internacional, els resultats de la guerra del 1914-1918, deutes interaliats i reparacions de guerra van omplir tot el període, i van desestabilitzar el món financer internacional. I les tensions creades per la Pau de Versalles van trobar la fi amb l'arribada de Hitler al poder. A més, la divisió dels antics imperis centrals en petits països va desestructurar tota l'economia europea.

El vell món del segle XIX havia mort, però el nou món que coneixem ara encara no havia nascut. I, en el camp teòric, el vell món neoclàssic no semblava adaptat a la situació de crisi, mentre que encara no s'havien formulat les noves teories que permetrien explicar aquestes noves situacions de la realitat econòmica.

Al mateix temps, el món de la cultura estava en efervescència i es multiplicaven les avantguardes.

Tant en el camp de les arts plàstiques, com en el de la literatura, els grans genis del segle XX van començar la seva recerca de noves formes. El món estava en ebullició en molts camps.

Vers el 1914 van començar la seva activitat dos economistes que van contribuir, molt significativament, a elaborar una nova teoria de les crisis econòmiques i dels cicles, i a crear un nou marc teòric que perduraria tot el segle XX.

Keynes i Schumpeter, nascuts tots dos el 1883, en dos contextos diferents, i amb formacions teòriques diverses, van intentar d'analitzar el funcionament del nou sistema econòmic, amb els seus límits i les possibles solucions. I per a fer-ho, van sortir del marc teòric en què s'havien format, aquell marc que no permetia el desequilibri.

Però no treballaven en el buit, tot i que van sortir del marc teòric en què s'havien educat, sinó que van recollir tradicions heterodoxes, a voltes llunyanes, i van donar a aquestes tradicions una nova vitalitat. I tots dos van tenir l'ajut de diferents autors que, en un moment o altre, els van proporcionar elements per tal de construir la nova teoria.

Vegeu el vídeo: Introducció al pensament econòmic del segle XX

Objectius

El sisè mòdul pretén assolir els objectius següents:

- 1.** Descriure i analitzar els components principals de la situació de crisi econòmica, que va donar lloc al naixement de les teories noves, enfrontades al que ja era l'ortodòxia representada per Marshall.
- 2.** Estudiar les diferents teories que volien descriure els cicles econòmics com a fenòmens interns en l'economia capitalista.
- 3.** Adonar-se de la relació entre alguns dels components de la crisi econòmica i els components teòrics dels dos grans economistes del segle xx: Keynes i Schumpeter.
- 4.** Marcar la línia de filiació intel·lectual entre el que Keynes i Scumpeter van dir i els desenvolupaments que van tenir lloc en el període crucial d'entreguerres.

1. Cicles, crisis i planificació

Vegeu el vídeo: Cicles, crisis i planificació

1.1. Els cicles de Kitchin, Juglar i Kondratiev

Durant els primers anys del segle XX, molt especialment, després de la Primera Guerra Mundial, el fenomen econòmic per excel·lència no va ser l'estabilitat sinó tot el contrari.

En primer lloc, els cicles econòmics, cada vegada més evidents, i en segon lloc, i després de la Pau de Versalles i de tots els problemes que va comportar, la crisi econòmica.

En canvi, a la Unió Soviètica, que tot just començava el seu camí a part, les autoritats i els economistes es vanavien d'haver superat no tan sols el sistema econòmic capitalista, sinó també la inestabilitat inherent al mateix sistema, i mitjançant la planificació deien que havien superat els cicles i les crisis econòmiques.

Els primers estudis sobre el cicle econòmic que recollien la recurrència característica d'aquest cicle (més o menys cada deu anys) van ser els realitzats per Jevons, que va apuntar en el cicle de les taques solars l'origen darrer de les crisis, ja que aquests cicles d'activitat afectaven la producció agrària i, mitjançant aquesta, l'activitat econòmica en general.

Altres explicacions, no tan senzilles i més aviat centrades en el mateix funcionament del sistema econòmic, s'hi van afegir, però sovint es basaven en dades parcials o incompletes.

En canvi, tal com es podia esperar, lluny de la teorització, els historicistes i institucionalistes van desenvolupar un ampli programa de recollida de dades, que els va permetre l'estudi seriós dels cicles econòmics. I amb aquests estudis estadístics aviat s'arribà a definir la coexistència de tres tipus de cicles.

El primer cicle, el **més curt o cicle de negocis**, tenia una durada d'uns quaranta mesos, i la seva màxima referència era la fluctuació de les existències productives de les empreses. Van rebre el nom de cicles Kitchin, ja que Joseph Kitchin va ser qui més bé els estudià.

En segon lloc hi havia els cicles de deu anys, els cicles econòmics per excel·lència, els mateixos cicles que havien interessat Jevons, i que reberen el nom de Juglar, ja que va ser Clement Juglar qui en va fer la descripció més acurada.

I finalment, encara que més discutits, **hi havia els cicles de llarga durada, d'uns quaranta o cinquanta anys**, que van ser observats per Nicolai Kondratiev i que reben el seu nom des d'aleshores. Aquests cicles van ser explicats en un famós article titulat «Les ones llargues en economia» (1925).

L'explicació de cadascun dels cicles era diferent, però es podia integrar la teoria en un conjunt.

Els **cicles Kitchin** tenien, segons el seu descobridor, un origen psicològic, i en certa manera eren el producte d'excessos de producció generats per l'**optimisme**, mentre que, una vegada aquest clima s'esgotava, es generaven onades de **pessimisme**, que feien aparèixer una acumulació d'estocs.

Els **cicles Juglar**, en canvi, eren causats per l'adaptació monetària del sistema bancari a moments de pressió.

Més tard, altres autors, tot acceptant la visió de Juglar, van buscar causes reals als cicles de deu anys, i una d'aquestes causes, que permetria lligar els cicles Kitchin amb els Juglar i els Kondratiev, era l'obsolescència dels equips de capital instal·lats en determinats moments.

Els **cicles Kondratiev**, de quaranta o cinquanta anys, podrien tenir **raons tecnològiques**, ja que estan causats per l'ús de determinades matrius tecnològiques que són substituïdes per noves onades d'industrialització, però el seu autor, en canvi, hi afegia **dades de tipus social i polític**.

Així, hi havia el cicle de la màquina de vapor, que des de final del segle XVIII es va allargar fins a la meitat del XIX, seguit pel cicle del ferrocarril, que va arribar fins al final del segle XIX, i el del motor elèctric, que va finalitzar amb la crisi de 1929.

Les crisis econòmiques severes serien el producte de la coincidència de les crisis en els tres tipus de cicles, mentre que en altres moments, la depressió era una situació baixa en un sol dels cicles, normalment el Kondratiev.

1.2. La taula *input-output*

Mentre que aquests autors es preocupaven dels cicles econòmics, a la Unió Soviètica els problemes eren diferents. No solament es deia que s'havia superat el sistema capitalista, sinó que amb això s'havia superat l'anarquia de la producció, que, segons Marx i els marxistes, era la causa última dels cicles i de les crisis.

Però, per a fer-ho, era necessari que el sistema socialista fos un sistema planificat, quelcom que no es trobava en els escrits de Marx i Engels, i que es va haver d'aplicar, en part, a causa de les necessitats de la guerra, que la Revolució d'Octubre va generar.

Els primers esforços per a establir les bases d'una economia planificada havien sorgit fora dels àmbits marxistes. Davant els atacs d'alguns economistes de l'escola de Viena, per als qui una economia planificada era impossible, van aparèixer les defenses que van argumentar que la planificació únicament havia de trobar, de forma centralitzada, els preus i les quantitats dels béns a produir, per tal de permetre que els mercats arribessin a l'equilibri.

La demostració d'aquesta possibilitat va venir d'un economista polonès de formació marxista, Oskar Lange, posteriorment instal·lat als Estats Units, on va fer notables aportacions a l'economia convencional. Però, a part d'aquestes discussions de principis, els economistes soviètics del moment van haver d'elaborar tècniques que servissin per a la determinació dels objectius de la planificació.

En aquest sentit, l'aportació més important fou la de Wassily Leontiev, que, en un estudi sobre l'economia com a procés circular, va començar a elaborar el que posteriorment s'ha denominat la taula *input-output*.

En aquesta taula es representen tots els sectors econòmics, amb el que reben d'altres sectors, i el que produeixen per a altres sectors.

El sistema d'interdependència dissenyat d'aquesta manera és l'expressió empírica de la idea que, des de Quesnay, era en la base de la descripció de l'economia.

Leontiev, de fet, recordava Quesnay en les seves obres, i proporcionava un estudi d'una economia real, base necessària per a poder definir uns objectius coherents en un sistema d'economia panificada. Després d'emigrar als Estats Units, Leontiev va aplicar les seves idees a *L'estructura de l'economia americana*, i aviat van aparèixer diferents estudis sobre altres països amb la mateixa tècnica.

L'evolució posterior de les tècniques de planificació va comportar una sofisticació creixent, paral·lela a l'evolució d'alguns models occidentals.

En aquest camp, el gran nom que cal destacar és el de Kantorovitx, que va elaborar la teoria per a una *Assignació òptima dels recursos econòmics* (1959) a partir de treballs anteriors, en què havia començat amb tècniques de programació lineal.

2. Schumpeter, els empresaris i els cicles econòmics

Vegeu el vídeo: Schumpeter, els empresaris i els cicles econòmics

2.1. Schumpeter i la destrucció creativa

Joseph A. Schumpeter era fill d'una família de l'elit dirigent de l'imperi austro-hongarès. Després d'una educació concordant amb aquest origen, va estudiar a la universitat amb els membres de l'escola austríaca i, de fet, va conservar alguns dels seus elements.

Després de tenir responsabilitats polítiques i empresarials sense gaire èxit (va ser ministre en els difícils moments de la postguerra i, més tard, director d'un banc que va fer fallida) es va dedicar al món acadèmic i es va exiliar amb l'arribada del nazisme al poder. Es va refugiar als Estats Units, on va continuar la seva activitat.

Tot i aquesta història, mai no va voler ser dogmàtic en qüestions de teoria ni en les seves opinions econòmiques: va ser capaç de recollir els ensenyaments de l'escola històrica alemanya i de tenir vers Marx una consideració que pocs dels seus col·legues tenien.

El resultat d'aquesta evolució, que va desenvolupar tant al seu país natal com als Estats Units, és una obra molt personal, sovint inclassificable, però que permet d'analitzar la dinàmica del sistema econòmic, tant en la seva actualitat com en la seva història.

Així, es poden destacar **tres obres**, que de fet són tres passos en el camí que Schumpeter va desenvolupar i formen una unitat de pensament: *La teoria del desenvolupament econòmic* (1934), *Cicles econòmics* (1939) i *Capitalisme, socialisme i democràcia* (1951).

Al final de la seva vida va reprendre la revisió d'una obra del primer moment, *Èpoques de la història del pensament econòmic* (1914), per a completar una monumental *Història de l'anàlisi econòmica* (1954), editada per la seva dona després de la seva mort i obra fonamental en el nostre camp.

De les seves tres grans obres teòriques se n'extreu una visió peculiar del capitalisme. En aquesta visió, l'**empresari innovador** és l'agent principal del sistema econòmic, el qual, en el moment d'invertir en nous processos productius genera el procés de creixement econòmic.

Aquest procés el defineix Schumpeter com un procés de destrucció creativa, en què nous processos productius substitueixen els vells.

Però aquests processos depenen de millores tecnològiques, i aquestes d'avenços científics, en què, sovint, els progressos es donen no puntualment i constantment, sinó en forma de raïms, en grup. Això genera períodes d'auge, mentre s'aprofiten les possibilitats dels nous invents, fins que s'esgoten, i aleshores s'esdevé la caiguda.

Invents nous generen nous cicles de creixement, en què la dinàmica cíclica del capitalisme es fa palesa.

2.2. Schumpeter i el capitalisme

La tercera de les obres esmentades intenta, en bona part, contestar la pregunta de si el **capitalisme ha de sobreviure**.

La resposta que dóna sorprèn en boca d'un conservador: «No, però serà pel seu èxit». La dinàmica del capitalisme, que havia analitzat en les primeres obres, depenia d'innovacions i empresaris, i això feia que les grans empreses tinguessin més oportunitats i fossin les claus del procés.

Però, les grans empreses eliminen el paper de l'empresari individual i minoren el procés dinàmic en què es basa el creixement capitalista, amb la qual cosa arribarà un moment que el sistema estarà preparat per a un canvi cap al socialisme.

La segona pregunta que Schumpeter vol contestar és si el **socialisme és possible**, i novament la resposta sorprèn en ser afirmativa. I no solament això, ja que va contestar les objeccions que en aquell moment es feien contra un sistema socialista: que era contrari a la ciència econòmica, que era contrari a la naturalesa humana, ja que necessitava d'àngels i no d'homes, i que era impossible en una economia complexa com la moderna.

En tots tres casos Schumpeter intenta demostrar que el socialisme és possible, i que, unit a la idea de la pèrdua de vitalitat del capitalisme, apunta cap a tesis que es podrien relacionar amb les de Marx, tot i la gran distància que separa els dos autors.

La darrera obra de Schumpeter, *Història de l'anàlisi econòmica* (1954), té diverses virtuts. La primera, la de ser una font inestimable d'informació, en la qual l'erudició de Schumpeter solament és comparable a la de pocs autors, com Marx. La segona, la de desmitificar alguns autors i exalçar-ne d'altres, sempre contra les interpretacions fàcils.

Com per exemple Smith, que no va ser l'inici d'un període, sinó el final de l'anterior, i la seva obra és comparable a la d'alguns contemporanis seus, com Turgot (la idea habitual entre els historiadors era considerar Adam Smith com l'Adam de la ciència, el primer). Un segon exemple, que articula el llibre, era considerar la conjunció d'una visió general de l'economia amb l'anàlisi matemàtica com la gran cimera de la ciència, i així convertia Walras en un dels grans economistes de la història (mentre que, normalment, s'atorga més importància a altres autors de la revolució marginal).

En tot cas, opinions fortes i discutibles, però mai menyspreables, i que, per tant, sempre s'han de tenir en compte. De tota manera, parteix d'una definició d'anàlisi, que inclou la teoria econòmica (l'única cosa que l'economia ortodoxa contenia), història econòmica, sociologia econòmica i estadística, amb la qual cosa els economistes no solament han de tenir un camp més vast de coneixements que els que normalment hom hi dóna, sinó una certa dosi de raonament per a saber-los integrar.

3. Keynes i la crisi econòmica

Vegeu el vídeo: Keynes i la crisi econòmica

3.1. Keynes i la causa de la crisi

Si Schumpeter pensava en la dinàmica a llarg termini del capitalisme, les grans aportacions de l'altre autor que ens interessa van néixer de la seva preocupació pels fenòmens puntuals, tot i que hi va saber donar un abast més gran.

John Maynard Keynes era fill d'un professor de la Universitat de Cambridge i d'una de les primeres dones que va tenir responsabilitats polítiques municipals d'un cert nivell a l'Anglaterra victoriana. Pertanyia, per tant, a l'elit dirigent de l'imperi i, com a tal, va rebre una educació relacionada amb el servei polític del país. Va estudiar amb Marshall, i després va entrar a treballar al servei públic.

Com a funcionari va participar en les converses que conduïren a la Pau de Versalles, i en què els països guanyadors de la Primera Guerra Mundial van imposar fortes sancions econòmiques als perdedors. Els termes d'aquest tractat van estar a l'origen del greu procés d'hiperinflació a Alemanya, procés que a la llarga va permetre l'ascens de Hitler i el nazisme.

Keynes es va rebel·lar contra aquesta situació i, després de dimitir, va escriure un llibre que el faria famós, *Les conseqüències econòmiques de la pau* (1919), en què denunciava que les fortes càrregues que s'imposaven a Alemanya impedirien la seva reconstrucció, i això crearia problemes a tot Europa.

Durant tota la seva vida va mantenir l'amistat amb un grup de persones, algunes de les quals havien estudiat amb ell, i que formaven el Grup de Bloomsbury, el qual volia canviar els esquemes estètics i ètics victorians per altres de més adaptats al nou món. Formaven part d'aquest grup escriptors com Virgínia Woolf i Lytton Strachey, i pintors, com Duncan Grant i personalitats com Dora Carrington.

De retorn a la Universitat de Cambridge com a professor, va començar a treballar en el tema que l'atreïa, la teoria monetària, però en un context molt concret, el de la crisi econòmica.

Aquesta crisi, latent des de feia uns quants anys en alguns sectors com l'agricultura, va esclatar amb el *crac* de la borsa de Nova York el 1929.

Els efectes de la crisi van ser el punt de partença de la recerca de Keynes. El primer fruit d'aquesta recerca va ser el *Tractat del diner* (1932), una reformulació prou heterodoxa de la teoria quantitativa, tal com l'havien defensada els

seus professors de Cambridge. Però aviat es va convèncer que la crisi no tenia l'origen en aspectes del món monetari i financer, sinó que les arrels s'havien de buscar en el sector real de l'economia. Amb això va escriure *La teoria general de l'ocupació, l'interès i el diner* (1936), punt de partença de tota l'economia dels cinquanta anys posteriors.

La teoria general presenta un model de l'economia en termes agregats, és a dir, de grans magnituds, com consum, inversió, etc., i no d'anàlisi desagregada de mercats, com era costum fins aleshores.

Inaugura la macroeconomia, no tant com a alternativa, sinó com a complement de la microeconomia tipus Marshall, però que era més útil en moments de crisi, moments malauradament massa freqüents.

La crisi econòmica, l'efecte més visible de la qual era l'atur, és a dir, el desequilibri en el mercat de treball, és l'objectiu central del treball.

La visió econòmica del moment explicava la crisi per l'existència d'uns salaris massa elevats, atesa la influència dels sindicats, cosa que feia que els empresaris només contractessin un nombre de treballadors inferior a l'existent.

Però Keynes veié que molts treballadors estaven disposats a treballar, i allò que mancava era demanda de treball, ja que no hi havia mercat per als productes, i la **manca de mercat** dels béns finals era deguda al que ell va anomenar manca de demanda efectiva o demanda agregada.

3.2. Keynes i el mercat de béns i monetari

La demanda efectiva, en termes macroeconòmics, és la demanda de béns de consum i de béns d'inversió. La demanda de consum depèn del nivell de renda en una part, i en canvi, la demanda de béns d'inversió depèn de la seva productivitat i de l'estat de les expectatives: si la situació és d'incertesa, els empresaris no invertiran o invertiran poc.

En tot cas, el volum de la inversió està fixat, a curt termini, per aquests «esperits animals» dels empresaris en les seves previsions del futur.

Les notacions dels llibres de text poden ser útils:

Funció de consum: $C = a + bY$.

La despesa de la gent en béns de consum consisteix en una quantitat fixa (que en podríem anomenar el consum de subsistència), més una part proporcional de la renda. Aquesta part és el producte de la renda que Keynes anomenà propensió marginal al consum, és a dir, la fracció de cada unitat extra de renda que es dedica al consum.

Funció d'inversió: $I = I_0$.

Atesa una situació, les expectatives existents fan que la inversió sigui una quantitat determinada. Alguns autors creuen que el tipus d'interès és el que determina la inversió, però en situació de depressió, per a Keynes, no era així. Per a ell, la inversió venia donada de la comparació del que anomenava l'eficiència marginal de la inversió amb el tipus d'interès. L'eficiència marginal de la inversió és el tipus de rendiment que iguala els rendiments futurs esperats d'una inversió amb el seu cost actual, i si el tipus d'interès no s'abaixava, les expectatives feien que poques inversions fossin atractives i, per tant, la inversió era fixa i baixa.

Amb els passos següents:

$$Y = C + I = a + bY + I_0;$$

$$Y = a + I_0 (1/1 - b);$$

Si hi afegim quelcom que es pot trobar en Keynes:

$$Y = P(f(n))$$

La renda que farà que la demanda agregada ($C + I$) sigui igual a l'oferta ($Y = P$) no serà necessàriament la que dóna ocupació a tots els treballadors, i només hi haurà demanda de treball per a un volum n , mentre que la plena ocupació pot ser N . Així, $N - n$ serà el nivell d'atur.

Keynes també tenia una anàlisi del sector monetari, en què el Banc Central emetia moneda a partir d'uns esquemes de psicologia institucional específics, i que transformats en funció donaven una oferta fixa, de la mateixa manera que ho era la inversió.

La part de la demanda que Keynes denomina preferència per la liquiditat incloïa el fet que el públic mantenia un global de patrimonis susceptibles de ser transformats en diners en determinades ocasions, especialment quan la rendibilitat (a causa de les expectatives) era baixa.

En el cas d'una situació de crisi, el públic preferia mantenir el màxim dels seus actius en forma líquida, amb la qual cosa la política monetària que els seus contrincants demanaven esdevenia inefectiva.

Si el Banc Central seguia una política monetària expansiva, emetent diner perquè s'abaixés el tipus d'interès, que ja era prou baix, el públic mantindria aquest diner, mentre que els inversors no demanarien crèdits per a la recuperació, ja que no la veurien imminent.

Però en la mateixa anàlisi hi havia les possibilitats de sortida, ja que si I creixia, la renda també ho feia i en major mesura la demanda agregada.

En efecte, si I creixia en DI , la renda ho faria en $DY = DI (1/1 - b)$, i com que $b < 1$, l'increment de renda seria superior a l'increment inicial d'inversió.

L'explicació era ben senzilla: si es fa una nova inversió, els treballadors que reben els salaris corresponents als treballs d'aquesta inversió al seu moment faran despeses en béns de consum, i els productors de béns de consum hauran de contractar més treballadors per a afrontar aquesta nova demanda. Els treballadors novament contractats faran el mateix, i així successivament, i d'aquesta manera es crearà un volum de renda superior al volum inicial d'inversió nova.

3.3. Keynes i la solució a la crisi. El paper de l'Estat

En una situació de crisi, com que el sector privat no té expectatives, només pot ser l'Estat qui compleixi aquesta funció, i pot dedicar la inversió a moltes coses: obres públiques, subsidis d'atur, o «fer forats i tornar-los a tancar», com digué Keynes. Però s'ha d'injectar demanda efectiva des de fora dels mercats de béns i en una mesura inferior a la que en principi semblaria pel volum d'atur.

Un efecte secundari és que la intervenció pot generar noves expectatives i fer que la inversió privada creixi, amb la qual cosa l'efecte serà molt superior. Una vegada s'arribi al nivell de plena ocupació, la situació retorna al seu estat normal, i la teoria neoclàssica torna a funcionar.

En resum, les idees de Keynes eren una nova visió de l'economia, i una nova filosofia de la intervenció econòmica. Per a ell, **el sistema no era naturalment estable**, sinó tot el contrari, ja que creia que la situació descrita més que l'excepció era la regla. I d'aquí que fos necessària la intervenció de l'Estat en l'economia, a fi i efecte de garantir un volum de demanda agregada suficient per a proporcionar la plena ocupació.

Tot i que en el seu temps l'intervencionisme era vigent (feixisme, socialisme), les seves propostes incloïen l'intervencionisme als estats liberals.

El problema de com **finançar la despesa** el tenia preocupat, ja que els impostos no servien (disminuïen el consum), i per tant es feia necessari, almenys en situacions de crisi, fer **dèficits de pressupost**, heretgia en la visió liberal dominant. Una vegada superada la crisi, es podria recuperar l'equilibri del pressupost, si aquest s'havia finançat amb la creació de diner. A més, el dèficit no crearia inflació, ja que els preus estaven molt per sota del normal, i la inflació només era possible en situacions de plena ocupació.

Però, a més d'aquest canvi de filosofia política i econòmica, i del canvi teòric de microeconomia a macroeconomia, Keynes obria una via d'anàlisi del funcionament de l'economia, que els seus deixebles continuarien.

Una via que, en primer lloc, va donar fruit en problemes concrets, però que a llarg termini significava retornar a plantejar els problemes de l'escola clàssica, de Smith, de Ricardo i, en definitiva, del tipus de dinàmica del sistema econòmic que preocupa en situacions de crisi com les que va viure.

Cal dir que les idees de Keynes van ser formulades en alguns aspectes, i de manera independent, per uns altres dos autors.

El primer va ser el suec Gunnar Myrdal, que les va desenvolupar a *Equilibri monetari* (1931), i que correspon a l'elaboració d'un deixeble de Wicksell, possible precursor de Keynes.

El segon fou Michael Kalecki, el qual des d'una òptica marxista va escriure un *Assaig sobre la teoria del cicle econòmic* (1933).

Però, tot i que ho van fer abans de Keynes, no disposaven del prestigi que ja tenia el gran economista britànic, ja que eren més joves, es trobaven fora dels circuits acadèmics més importants, els anglosaxons, i, en darrer terme, no s'expressaven amb el mateix llenguatge i la mateixa contundència. De tota manera, la revolució keynesiana hauria pogut ser també una revolució kaleckiana o myrdaliana.

4. Els anys de l'alta teoria i més enllà

Vegeu el vídeo: Els anys de l'alta teoria i més enllà

4.1. Les noves aportacions a la macroeconomia

Durant els anys en què Keynes va anar elaborant la seva teoria, els anys que van des de la Pau de Versalles fins a l'esclat de la Segona Guerra Mundial, un conjunt d'altres autors, sovint relacionats amb Keynes mateix, va fer novetats o aportacions importants que serviren d'ajuda en d'altres camps.

En els apartats anteriors ja han aparegut autors que van publicar les seves obres principals precisament en aquests anys (Leontiev, Kondratiev), i també Schumpeter va fer el seu treball més important en aquest període. Per aquesta raó, aquests anys se solen denominar de **l'alta teoria**, i foren anys en què l'economia existent, la que representava Marshall, es va veure renovada completament.

La renovació va tenir dos fronts. El primer, el que va representar l'atac de Keynes i els seus deixebles a l'ortodòxia de l'equilibri automàtic. El segon, la reformulació d'alguns aspectes de la teoria de la demanda, del cost i de la competència que van fer altres autors, encara que, en molts casos, van ser deixebles mateixos de Keynes.

En el camp de la teoria keynesiana, ben aviat els deixebles de Keynes, com Roy Harrod i Joan Robinson, que l'havien ajudat a elaborar la teoria general, van voler ampliar l'àmbit d'aquesta teoria.

Aquesta obra no era solament, com deien el seus opositors, un cas especial de l'economia capitalista. Representava la situació més comuna i freqüent en economia, i per això la volien transformar en una vertadera teoria general aplicable en tots moments, és a dir, volien «generalitzar-la».

Per aquesta raó, un dels passos era l'estudi de com l'equilibri keynesià es mantenia en el temps, en el supòsit d'un sistema econòmic creixent. I amb això es tractava de passar de l'economia estàtica que caracteritzava Keynes (concretament, estàtica comparativa, ja que es comparava amb dues situacions d'equilibri), a l'economia dinàmica.

L'autor d'aquesta generalització fou Roy Harrod, i els resultats del seu treball es van publicar a *Cap a una dinàmica econòmica* (1948). Harrod mateix va formalitzar el concepte d'**ingrés marginal**, imprescindible per a generalitzar les condicions d'equilibri en les diferents formes de competència.

Si la generalització va començar cap endavant, cap a la dinàmica econòmica, també existia ja una línia de treball que podia generalitzar cap enrere, i fer que alguns dels principis de Keynes s'apliquessin en l'**estudi de la formació dels preus**, que ell ni tan sols havia imaginat.

Fou Piero Sraffa qui, després de publicar un article important sobre «Les relacions entre cost i quantitat produïda» (1925), va començar un treball llarg que el portaria a redefinir la manera en què el sistema econòmic determina els preus sense que, en aquest procés, hi tingui res a veure la demanda.

Va ser també en aquests anys quan Lionel Robbins va escriure un *Assaig sobre la naturalesa i significat de la ciència econòmica* (1932), en què per primera vegada es definia la ciència que s'estava practicant des de Jevons i els marginalistes com l'**estudi de l'assignació de recursos escassos entre finalitats alternatives**, definició que ara apareix en tots els manuals d'economia.

Allò que sembla curiós és que la definició de la ciència i del mètode es formulessin clarament quan la manera de fer ciència estava sota la crítica que la feina de Keynes implicava.

4.2. Les noves aportacions a la microeconomia

Les novetats també van aparèixer en la microeconomia. En cal destacar dues, ja que des d'aleshores són una part important dels textos de microeconomia.

La primera la va dur a terme John Hicks, en reformular, a l'obra *Una reconsideració de la teoria del valor* (1934, amb R. Allen), la teoria de la demanda des d'una òptica ordinal, tenint en compte que la utilitat no es pot mesurar i que els consumidors només poden comparar les utilitats que els proporcionen dos béns.

Amb això, el punt de partença de la teoria de la demanda no era la utilitat, sinó les preferències expressades a les corbes d'indiferència, que ara són un element comú en aquesta teoria.

En la seva formulació es donava entrada a les causes de la variació de la quantitat demanada en variar el preu. La variació de la quantitat es podia descompondre en el resultat de dos efectes: l'efecte renda, a causa del fet que la va-

riació d'un preu fa creure al consumidor que té una renda diferent (mes alta si el preu s'abaixa, i més baixa si el preu s'apuja), variant el seu consum de tots els béns; i l'efecte substitució, ja que els altres béns tindran ara uns preus relativament més alts (si el preu del bé en qüestió s'ha abaixat), o més baixos (si el preu s'ha apujat), i, per tant, voldrà substituir el més car pel menys car.

La seva obra *Valor i capital* (1939) és una de les més importants del segle XX en el camp de la microeconomia, en què, a més d'aquestes novetats, hi ha altres visons de l'economia.

Pel que fa a la teoria del cost, Jacob Viner va escriure l'any 1931 la síntesi *Corbes de cost i corbes d'oferta*, en què fins i tot un error gràfic ha quedat com a clàssic.

Fou també Hicks un dels primers a fer una interpretació de Keynes en l'article «Keynes i els clàssics» (1937), en què intenta descriure la teoria de Keynes com una variant de la teoria anterior, però que no variava els fonaments d'aquesta, i inicia així un programa de recerca que va durar tot el període següent, des del 1945. El model que ell va iniciar és el que en la macroeconomia actual es coneix amb el nom de **model IS-LM**.

D'altra banda, la deixeble principal de Keynes, Joan Robinson, intentant seguir algunes indicacions marginals de Marshall, i també de Sraffa, va escriure la *Teoria de la competència imperfecta* (1933), de manera que va inaugurar una línia nova, la de l'estudi de les estructures de mercat, que des de Cournot rebia poca atenció.

Un dels seus objectius era l'explicació de l'excés de capacitat que tenien moltes empreses en una situació de crisi, i la trobava en el fet que tenir un cert grau de monopoli sobre els clients permetia trobar l'equilibri en punts per sota de les seves possibilitats de producció, i també en preus més alts que els d'equilibri en competència.

Finalment, Ohlin, deixeble com Myrdal de Wicksell, va ampliar la teoria del comerç internacional de Ricardo a *Comerç interregional i internacional*, en què el comerç entre zones, més que intercanviar productes, intercanviava els factors de producció, que tenia en abundància relativa. Aquest teorema ha rebut el nom de **teorema de Hecksher-Ohlin**, en honor seu i d'un altre suec, **Eli Hecksher**, autor de la més completa monografia sobre el mercantilisme, *L'era del mercantilisme* (1931). Criticant les idees de tots dos autors, un altre teòric del comerç internacional i del pensament econòmic, Jacob Viner, va escriure els *Estudis sobre la teoria del comerç internacional* (1937), una de les grans obres sobre el tema.

4.3. Una primera visió de la teoria econòmica actual

De fet, tots els autors ressenyats en aquest apartat van iniciar el que seria la teoria econòmica actual, la que es va desenvolupar a partir del 1945, una vegada les teories de Keynes havien estat acceptades per la comunitat científica.

Des del 1945, l'economia convencional està constituïda per dues parts, la microeconomia basada en Marshall, però amb els afegits de Hicks i Robinson, a més d'altres autors de menor importància, i la macroeconomia que partia de Keynes, i a la qual s'afegia un apèndix de dinàmica de l'estil de Harrod.

La millor representació d'aquesta situació és el llibre de text de Paul A. Samuelson, *Principis d'economia* (1948), el llibre de text estàndard de la postguerra que més influència ha tingut. Samuelson, però, no s'havia limitat a la divulgació, ja que va ser l'autor d'una de les propostes d'economia matemàtica més importants i conegudes, *Fonaments de l'anàlisi econòmica* (1947).

El corrent que s'havia inaugurat amb Hicks, i que Samuelson va denominar gran **síntesi neoclàssica**, era fruit d'un compromís pel qual els extrems més crítics de Keynes contra els seus predecessors eren eliminats, i també s'eliminava la línia de recerca alternativa de Sraffa i Robinson, a fi i efecte que els principis de Keynes s'apliquessin també en la microeconomia. Sraffa acostant-se a Ricardo, Joan Robinson buscant a vegades Marx i els marxistes, especialment Rosa Luxemburg i aportant noves idees en aquest camp.

Però, també aparegueren interpretacions de Keynes que van intentar complementar la seva teoria amb una **concepció d'equilibri general** de l'estil walrasià.

Fora del keynesianisme dominant van continuar, però, els altres corrents: institucionalistes americans, que aviat ressorgirien de la mà de Galbraith; marxistes, tant a la Unió Soviètica, aplicant les teories de Leontiev i de Kantorovix, com als països occidentals, intentant renovar el missatge de Marx, com és el cas de Sweezy i de tants altres, a més d'altres escoles.

I finalment, els que no acceptaven les idees de Keynes, i que es van voler mantenir fidels a l'**ortodòxia prekeynesiana** de la teoria quantitativa del diner i de la llei de Say, i que també rebrien el suport de Friedman, des del 1956, amb els seus *Estudis sobre la teoria quantitativa del diner*. Però, tot això ja és present i necessita un tractament especial: el de veure el present com a història (del pensament).

5. El pensament econòmic espanyol i català al començament del segle XX

El procés de renovació de la teoria econòmica que els noms de Keynes i Schumpeter evocuen no es va fer sentir a l'Estat espanyol fins uns quants anys més tard, després de la Guerra Civil, fins i tot, després de las tímides obertures que el franquisme va començar cap a la fi dels anys cinquanta.

Però els economistes del país també iniciaven una tasca de renovació, tasca que, necessàriament, havia de començar pel coneixement empíric de la realitat espanyola. Per això, els noms principals en el camp de l'economia tant a Catalunya com a la resta de l'Estat, tenen un **important component estadístic**.

Un d'ells destaca per damunt dels altres i és el d'Antonio Flores Lemus, andalús, que va ser catedràtic a Barcelona entre altres universitats i que es pot considerar el mestre de tota una generació d'economistes, els quals van representar el manteniment de l'interès per la matèria durant els anys buits de l'autarquia.

Autor de poques obres, tot i que la seva feina es va fer sentir en molts camps, especialment en el de l'assessorament del govern en matèria fiscal i monetària.

En el primer camp, s'ha dit que va ser l'autor d'una reforma fiscal silenciosa dels despatxos del Ministeri sense tenir una responsabilitat directa.

En el segon camp va ser l'autor principal del *Dictamen de la Comisión del patrón oro* (1929), obra que va ser encarregada per la dictadura de Primo de Rivera en els difícils moments de la primera postguerra mundial. Tot i que els seus consells no van ser seguits, l'obra ha quedat com un exemple de seny polític i precisió teòrica i estadística.

En la mateixa línia cal parlar de Josep Anton Vandellòs, estadístic i economista, i autor d'una de les primeres estimacions de la renda nacional espanyola, dada que va servir de base per als càlculs posteriors d'aquesta mesura. Interessat també per temes demogràfics, va escriure *Catalunya, poble decadent* (1935), en què es començava a plantejar el tema del baix creixement demogràfic dels catalans d'origen enfront del creixement dels catalans d'adopció.

Un altre autor que va incidir a la modernització dels estudis econòmics va ser Germán Bernácer, alacantí, que va escriure uns articles sobre teoria monetària que Keynes va llegir amb gust. És en aquest sentit que Bernácer ha estat citat com a precursor de la teoria keynesiana.

Atès que encara no existien els estudis especialitzats d'economia, els economistes sortien normalment d'entre els advocats de formació, però també hi va haver un cert pensament econòmic aplicat en altres camps i per altres protagonistes.

El cas més especial és el que refereix als estudis sobre l'**estructura agrària espanyola**, i en aquest camp l'autor principal va ser Pascual Carrión, el qual va escriure diverses monografies sobre latifundis i la reforma agrària, i va inspirar la reforma agrària de la Segona República.

La seva obra *Los latifundios en España* (1932), és un clàssic en aquest camp, i va facilitar les bases per a algunes de les mesures que la República va adoptar en els seus pocs anys de vida.

El canvi que va comportar la República i la Guerra Civil va significar l'eclosió de diverses formes de pensament econòmic a casa nostra, i de fet, fou el moment de la introducció de manera clara del **pensament marxista i anarquista**, de vegades amb una certa innovació pel que fa a l'estudi de les condicions econòmiques d'un país relativament endarrerit en el context europeu.

Van ser els anys de llibertat durant els quals tots els temes van ser discutits des de molts punts de vista. La ressenya de les obres i del pensament contingut en aquestes seria una feina massa feixuga, i tot i la importància que poden tenir per a nosaltres, no eren un pensament econòmic capdavanter.

Únicament es pot dir, a tall de conclusió, que el que es va fer aleshores, tot i quedar truncat amb el feixisme, va mantenir una flama que reprendria anys després, amb l'ajut dels que, des de l'exili o des de l'interior, van mantenir l'esperit d'aquells anys.

Vegeu el vídeo: El pensament econòmic espanyol i català al començament del segle XX

6. Autors

Clement Juglar (1819-1905)	Metge francès que va observar cicles a les taxes de natalitat i mortalitat. Posteriorment va ampliar el seu estudi als fenòmens econòmics, i va establir clarament l'existència d'un cicle d'entre vuit i deu anys, mitjançant explicacions monetàries. El cicle de referència d'uns deu anys porta el seu nom.
Joseph Kitchin (1861-1932)	Estadístic anglès establert a la indústria minera sud-africana, va estudiar les fluctuacions monetàries des del segle XVIII, i va descriure un cicle de quaranta mesos, que porta el seu nom, originat per la reacció psicològica del públic a la forma de producció.
Antonio Flores de Lemus (1876-1941)	Catedràtic de diferents universitats espanyoles, i impulsor dels estudis d'economia, idea que van continuar els seus deixebles. Va ser l'autor principal del <i>Dictamen de la Comisión del patrón oro</i> (1929).
John Maynard Keynes (1883-1946)	<p>Fill d'una família d'elit i dirigent britànica, va estudiar amb Marshall, i va entrar en el servei públic del seu país.</p> <p>Com a tal va assistir a les converses de Pau de Versalles, que va denunciar a <i>Les conseqüències econòmiques de la pau</i> (1919), i des d'aleshores es va dedicar a la universitat, on va dur a terme la tasca de refer la teoria monetària.</p> <p>En aquest camp el seu <i>Tractat sobre el diner</i> (1932) va ser un primer pas, tot i que després va trobar les causes de la crisi en l'economia real a <i>La teoria general de l'ocupació, l'interès i el diner</i> (1936).</p> <p>En aquesta obra, en què explica que la dificultat de l'economia en crisi prové de la manca de demanda efectiva, proposava maneres d'intervenció estatal que van permetre el creixement estable occidental entre 1945 i 1973.</p> <p>Amb la guerra va tornar a aconsellar el Govern britànic, i va ser un dels dissenyadors del pla financer internacional que es va aprovar a Bretton Woods el 1944, amb la creació del Fons Monetari Internacional i el Banc Internacional de Reconstrucció i Foment (Banc Mundial).</p>
Joseph A. Schumpeter (1883-1950)	<p>Nascut a Moràvia sota l'Imperi austríac, i format en la tradició neoclàssica de l'escola de Viena, va rebre també influències dels historics.</p> <p>Després de fracassar en el camp de la política i dels negocis, es va dedicar a l'ensenyament, especialment després d'emigrar als Estats Units.</p> <p>Va ser l'autor d'obres essencials com <i>La teoria del desenvolupament econòmic</i> (1912), <i>Cicles econòmics</i> (1939) i <i>Capitalisme, socialisme i democràcia</i> (1954), en les quals descrivia el sistema capitalista com un conjunt mogut per les innovacions i per la força dels empresaris que les aplicaven.</p> <p>L'èxit del capitalisme, en aquest sentit, el va fer fracassar, ja que les grans empreses subsumien aquest empresari, i el sistema perdia vitalitat.</p> <p>A la fi de la seva vida també va escriure la gran <i>Història de l'anàlisi econòmica</i> (1954), obra essencial en aquest camp.</p>
Germán Bernácer (1883-1965)	Economista alacantí, autor de diverses obres que, en certa mesura, són paral·leles a algunes idees de Keynes.
Pascual Carrión (1891-1976)	Enginyer agrònom valencià, autor de <i>Los latifundios en España</i> (1932), obra que va preparar la reforma agrària de la Segona República.
Nikolai Kondratiev (1892-1931)	Economista i estadístic rus que va recopilar les dades estadístiques, i va demostrar l'existència d'un cicle de llarga durada (quaranta-cinquanta anys) en l'economia, entre final del segle XIX i els anys vint, durant els quals va escriure la seva obra.

Jacob Viner (1892-1970)	Professor de la Universitat de Chicago. Analista dels efectes del comerç i de la integració comercial. Especialista en economia internacional i en història del pensament econòmic, els seus <i>Estudis sobre la teoria del comerç internacional</i> (1937) són un clàssic de la matèria i contenen descobertes importants pel que fa a autors fins aleshores desconeguts. Creador de la distinció clàssica entre creació de comerç i desviació de comerç (1952) en l'avaluació dels processos d'integració.
Gunnar Myrdal (1898-1987)	Economista suec, professor de la Universitat d'Estocolm i deixeble de Knut Wicksell. Premi Nobel d'Economia l'any 1974. Precursor de John Maynard Keynes amb la seva obra <i>Equilibri monetari</i> (1931), les seves obres posteriors més importants estan dedicades a la temàtica del desenvolupament econòmic: <i>Solidaritat o desintegració</i> (1960), <i>Teoria econòmica i regions subdesenvolupades</i> (1957), <i>El drama asiàtic: una investigació sobre la pobresa de les nacions</i> (1968), <i>El desafiament del món pobre</i> (1970) i <i>Economia política de l'imperialisme</i> (1977).
Lionel Robbins (1898-1984)	Professor anglès de la London School of Economics, autor de la definició més comuna de la ciència de l'economia com a estudi de l'assignació de recursos escassos entre finalitats alternatives a <i>Assaig sobre la naturalesa i significat de la ciència econòmica</i> (1932).
Piero Sraffa (1898-1983)	Italià deixeble de Keynes, i gran amic d'Antonio Gramsci, filòsof i fundador del PCI. Començà la seva activitat amb crítiques a la política monetària de Mussolini i, ja instal·lat a Anglaterra, va publicar un article de gran influència «Sobre les relacions entre cost i quantitat produïda» (1925), que ampliat va donar lloc a la importantíssima <i>Producció de mercaderes per mitjà de mercaderies</i> (1960), en què s'estableixen unes bases noves per a la ciència de l'economia, entroncant-la de nou amb el van dir els clàssics, especialment Ricardo. També va ser l'editor de les obres completes de Ricardo.
Michael Kalecki (1899-1970)	Economista polonès de formació marxista que en un <i>Assaig sobre la teoria del cicle econòmic</i> (1933) va explicar cicles i crisis com un fenomen estructural per la falta de demanda efectiva, com Keynes faria pocs anys més tard.
Bertil Ohlin (1899-1979)	Premi Nobel, deixeble de Wicksell, és el creador del teorema de Hecksher-Ohlin sobre comerç internacional, i autor de la teoria del comerç internacional, que Keynes faria seva.
Josep Anton Vandellòs (1899-1950)	Demògraf, estadístic i economista, va escriure <i>Catalunya, poble decadent</i> (1935), estudi sobre les perspectives demogràfiques de Catalunya.
Roy Harrod (1900-1978)	Deixeble anglès de Keynes que va ampliar la teoria keynesiana amb la inclusió del temps a <i>Cap a una dinàmica econòmica</i> (1948), punt de partença dels models de creixement.
Joan Violet Robinson (1903-1983)	Una de les principals deixebles de John Maynard Keynes. La seva primera gran obra va ser <i>Teoria de la competència imperfecta</i> (1933), en què s'analitzava un cas més real que no pas la competència tradicionalment considerada pels economistes del seu temps. En general es va dedicar a aplicar conceptes keynesians a fenòmens no estudiats pel seu mestre, com ara el creixement, amb el que això comportava de canvi tecnològic i d'acumulació de capital.
John Richard Hicks (1904-1989)	Premi Nobel d'Economia anglès, prolífic en molts camps, però és qui va reformular per primer cop la teoria de l'equilibri del consumidor a <i>Una reconsideració de la teoria del valor</i> (1934, amb R. Allen), ampliat en l'obra <i>Valor i capital</i> (1939). És un autor clàssic en matèria de teoria del valor i dinàmica econòmica, i autor del model base IS-LM com a reinterpretació de la teoria keynesiana, més tard utilitzat en el debat entre keynesians i monetaristes, i en la discussió de l'eficàcia relativa de les polítiques monetàries i fiscals.

Oskar Lange (1904-1965)	Economista polonès de formació marxista, va ser qui va demostrar la possibilitat del socialisme planificat mitjançant l'ús de sistemes d'equacions a l'obra <i>Sobre la teoria econòmica del socialisme</i> (1938). Va treballar als Estats Units als anys trenta i allà va contribuir a diversos aspectes de la teoria convencional.
Wassily Leontiev (1906-1999)	Premi Nobel d'Economia nascut a Rússia, va començar el seu treball d'estudi de la interdependència econòmica com a eina per a la planificació soviètica. Emigrat als Estats Units, va aplicar les seves idees a l'estudi de <i>L'estructura de l'economia americana mitjançant la taula input-output</i> (1956), representació empírica d'aquesta interdependència.
Leonidas Kantorovitz (1912-1986)	Matemàtic i economista soviètic, premi Nobel. Va desenvolupar tècniques de programació lineal, i les va aplicar al sistema de planificació econòmica de la Unió Soviètica, i a la seva obra <i>L'assignació òptima de recursos econòmics</i> (1959).

Teoria general de l'ocupació, l'interès i el diner (1936)

Segurament és l'obra de més influència en el seu camp durant el segle XX: les idees d'aquesta obra van influenciar la política econòmica dels països occidentals fins a l'any 1973 i fins més enllà.

L'obra està dividida en sis llibres, en què es van desenvolupant les noves idees. El primer llibre descriu la teoria clàssica, tal com la descriu Keynes en referir-se a la teoria anterior a ell, i que es refereix principalment a la teoria dels seus antecessors, com Marshall, i a la d'alguns dels seus contemporanis, com Pigou (practica així una desviació del terme clàssic tal com s'usa normalment, referint-se a Smith i els seus deixebles).

El segon llibre es dedica a qüestions metodològiques i terminològiques que fa servir l'autor.

Des del tercer llibre fins al cinquè hi podem trobar l'essència de les seves aportacions: el tercer està dedicat a la propensió a consumir; el quart, a l'eficiència marginal de la inversió i la preferència per la liquiditat, i el cinquè, al nivell de preus i els seus efectes sobre els salaris.

La darrera part, la sisena, constitueix un conjunt de reflexions sobre la nova filosofia que les seves propostes proporcionen, i una reinterpretació d'alguns autors anteriors a la llum de la seva teoria, amb una revalorització del mercantilisme (com en altres llocs va revaloritzar Malthus com a precursor seu).

Capitalisme, socialisme i democràcia (1954)

L'obra més famosa de Schumpeter és una obra que conté no tan sols anàlisi econòmica, sinó també política i social.

La primera part es dedica a la doctrina marxista, diferenciant els diferents aspectes de Marx (economia, sociologia i història), amb un respecte vers l'economista alemany que pocs en el seu temps demostraven.

La segona part de l'obra intenta contestar la pregunta: «Pot sobreviure el capitalisme?», i la resposta global és que no, ja que morirà del seu èxit; la tercera part també es desenvolupa a l'entorn d'una pregunta: «Pot funcionar el socialisme?», i també en contra de moltes opinions del moment contesta afirmativament.

L'última part està dedicada a l'estudi de les relacions entre socialisme i democràcia, i arriba a la conclusió que no són antitètics. Un darrer afegit fa una petita descripció dels partits socialistes i les seves actuacions.

Producció de mercaderies per mitjà de mercaderies (1960)

Tot i no presentar una matemàtica gaire complicada (sistemes d'equacions lineals), és una de les obres més difícils de la història del pensament econòmic.

Plantejada com una crítica a la teoria econòmica convencional dels preus, és també un retorn a les idees de Ricardo, i fins a un cert punt, de Marx.

El seu punt de partença són les necessitats bàsiques d'un sistema productiu per a perdurar en el temps: reproduir-se i crear excedent. Amb aquests senzills punts es va elaborant un complicat sistema d'interdependència productiva, que, una vegada agregat, arriba a conclusions contradictòries respecte a la teoria convencional: salaris i guanys estan inversament relacionats i no tenen res a veure amb productivitats de factors, sinó amb el repartiment de l'excedent entre les classes socials que entren en el joc de la producció, capitalistes (no pas capital) i treballadors.

Resum

La situació de crisi econòmica i política en què el món va entrar l'any 1914 no es va solucionar vertaderament fins al 1945 (o potser el 1989). Les teories econòmiques que van sorgir en aquest context són, clarament, teories de crisi, però que incorporen avenços teòrics que s'han afegit a l'anàlisi actual.

Si l'economia neoclàssica va aportar el marc de referència per a la microeconomia, Keynes i Schumpeter hi van aportar el marc de la macroeconomia, tant estàtica com dinàmica. Però en aquesta feina no van estar sols, i els anys d'entreguerres són un dels períodes més brillants pel que fa a la creació teòrica, cosa que ha permès que es parlés dels anys de l'alta teoria.

En canvi, en la tot just creada Unió Soviètica, el fenomen de la crisi no semblava fer-hi efecte, i la tasca dels economistes se centrava en la recerca d'instruments pràctics que permetessin la planificació de tota l'economia. Malgrat aquest objectiu aplicat, també allí es van observar avenços teòrics que, en forma d'instruments, han permès de fer una descripció més acurada de tot tipus d'economia.

Activitats

1. En el context de 1936 les idees intervencionistes de Keynes no semblaven fora del corrent. Per què?
2. Com es pot establir una relació entre crisi de l'economia i crisi de la teoria econòmica. Expliqueu-ho.
3. En general, les teories dels cicles i les teories de les crisis han estat independents. Justifiqueu-ho.
4. Si els anys de l'alta teoria van donar lloc a la forma posterior de la ciència de l'economia, què en queda ara en els manuals d'economia?

Glossari

Avantguardisme *m* Conjunt de moviments artístics i literaris que va voler trencar amb els cànons existents en aquests camps, i que va donar lloc a múltiples *-ismes* (surrealisme, futurisme, etc.), especialment en el període d'entreguerres.

Demanda efectiva *f* Suma de la demanda de béns de consum, d'inversió i públics que, segons Keynes, determina el nivell de producció, i amb això el d'ocupació.

Dinàmica *f* Estudi de l'evolució de les variables econòmiques en el temps. L'objecte principal de la dinàmica és el creixement econòmic, però, evidentment, els cicles econòmics i el desenvolupament com a canvi qualitatiu també hi entren. Schumpeter en va ampliar l'àmbit en definir una dinàmica magna, o estudi de l'evolució del sistema econòmic més que únicament de les variables econòmiques.

Efecte renda *m* Variació de la quantitat demanada d'un bé per un individu en variar el preu, a causa de la sensació de tenir més (si el preu s'abaixa) o menys (si el preu s'apuja) poder adquisitiu en quedar renda sense gastar.

Efecte substitució *m* Variació de la quantitat demanada d'un bé per un individu en variar el preu, a causa de la nova situació altres béns són relativament més cars (si el preu s'abaixa) o menys cars (si el preu s'apuja).

Eficiència marginal de la inversió *f* Per a Keynes, és el tipus de rendiment d'una inversió, obtinguda calculant la taxa de rendiment intern dels rendiments globals esperats, incloent-hi el cost inicial de la inversió. L'actuació normal dels inversors és comparar aquesta eficiència amb el tipus d'interès vigent, a fi i efecte de decidir les inversions profitoses.

Empresari *m* Quart factor de producció que Say va afegir als tres clàssics, terra, treball i capital. Per a Schumpeter, era el principal actor de la dinàmica capitalista, en posar en marxa productiva les innovacions existents, i desapareixia amb la nova fase del capitalisme de les grans empreses burocratitzades.

Estàtica comparativa *f* Forma d'anàlisi típica de Keynes que, sense analitzar la manera com es passa d'una situació a una altra, comparava les variables de dos estats econòmics diferents, a partir del fet que un o pocs paràmetres eren diferents.

Expectatives *f* Anticipacions que formen els agents econòmics sobre les decisions de les autoritats econòmiques i l'evolució de les variables econòmiques. Per a John Maynard Keynes les expectatives eren difícilment formalitzables, ja que sovint reflectien allò que ell anomenava esperits animals, i únicament es podia parlar d'optimisme o de pessimisme. En el cas d'expectatives adaptadores, els agents rectifiquen els errors de previsió comesos en el passat. En el cas de les expectatives racionals, els agents coneixen el funcionament de l'economia i, per tant, no cometen errors sistemàtics. En el primer cas les influències de la política econòmica es redueixen, mentre que en el de les expectatives racionals s'anul·len. Això és important, per exemple, en la discussió de l'impacte de la política monetària sobre l'atur, és a dir, la possibilitat de «canviar» inflació per atur.

Feixisme *m* Moviment polític que accentua l'aspecte nacional enfront d'altres nacions, juntament amb la superació de les contradiccions entre classes a partir de la repressió i dominació dels partits, moviments de treballadors i sindicats. En certa mesura és un capitalisme a la defensiva. El seu ideal econòmic era una economia intervinguda i defensiva enfront de l'exterior.

Funció consum *f* Relació que hi ha entre la demanda de béns de consum i el nivell de renda. Segons John Maynard Keynes, respon a la fórmula $C = a + bY$ en què a seria el consum mínim i b la propensió marginal al consum o part que els consumidors dediquen al consum de cada increment de renda. Milton Friedman hi va introduir consideracions més realistes (teoria de la renda permanent, segons la qual la gent consumeix una fracció constant de la seva renda permanent, diferent de les rendes transitòries) i Franco Modigliani, Albert Ando i Brumberg van formar la teoria del cicle vital, segons la qual la gent tendeix a consumir d'una manera més estable de la que evolucionen els seus ingressos al llarg de la seva vida, cosa que fa que s'endeutin de joves i facin servir els estalvis de grans.

Funció d'inversió *f* Funció que determina el volum d'inversió en unes condicions donades. Per a Keynes, la variable principal de la funció era l'eficiència marginal de la inversió, que calia comparar amb el tipus d'interès. A llarg termini, però, l'element principal eren les expectatives empresarials, que ell va qualificar com a esperits animals i que, per tant, eren difícilment formalitzables. En evolucions posteriors, se sol introduir la renda com un dels principals determinants de la inversió.

Innovació *f* Aplicació productiva d'un invent o canvi tecnològic, amb efectes durables que permeten un canvi econòmic general. Per a Schumpeter, és el punt d'origen del procés evolutiu capitalista, amb la precisió que les innovacions han vingut generalment en grups, i han originat ones expansives del tipus Kondratiev.

Intervencionisme *m* Idea per la qual l'Estat ha d'intervenir en els afers econòmics a fi de garantir el funcionament correcte del sistema econòmic. En el cas del socialisme, els primers teòrics després de la revolució soviètica definiren la seva forma extrema, la planificació central, com a element bàsic del socialisme. Keynes va donar les pautes de l'intervencionisme en estats liberals a fi de preservar el màxim de llibertats, mentre que els estats feixistes practicaven també una forma específica d'intervencionisme.

Macroeconomia *f* Part de l'economia que estudia aquesta ciència a partir dels grans agregats econòmics, com ara consum, inversió, renda nacional, etc. En termes senzills es pot dir que es tracta de l'estudi de l'economia amb un telescopi. En termes més formals diríem que és l'estudi del nivell d'ús dels recursos en el global d'una economia. Des que John Maynard Keynes va posar en relleu la possibilitat d'una situació persistent d'atur sense tendències a ajustar-se, la macroeconomia va adquirir carta de naturalesa diferenciada.

Microeconomia *f* Part de l'economia que estudia aquesta ciència a partir de les unitats individuals (consumidor i productors), i que també estudia les maneres com es relacionen. En termes senzills es pot dir que es tracta de l'estudi de l'economia amb un microscopi. En termes més formals diríem que es correspon amb la definició habitual d'economia com a ciència de l'assignació de recursos escassos entre finalitats alternatives. En els darrers temps hi ha hagut desenvolupaments en microeconomia que estudien comportaments imperfectament competitiu, productes diferenciats i decisions en condicions d'incertesa i informació incompleta.

Planificació *f* Procés per a definir de manera centralitzada els objectius i els mitjans d'un sistema econòmic. El funcionament del sistema socialista no havia estat descrit per Marx i Engels, i els teòrics bolxevics van haver de definir la manera de portar la mateixa economia. En part influenciats per l'experiència de l'economia de guerra, van definir el socialisme com un sistema amb planificació central, que altres autors consideraren impossible. Però autors neoclàssics com Barone, i marxistes com Lange, van demostrar la seva possibilitat.

Preferència *f* Principi emprat actualment per a la definició de la demanda, que substitueix la idea d'utilitat. En comptes de basar la demanda en una utilitat inobservable i no mesurable, actualment es parteix del que els consumidors demostren, de la seva preferència per determinats consums a determinats preus, o de la indiferència entre dos béns.

Preferència per la liquiditat *f* Nom donat per Keynes a la demanda de diner. Liquiditat es refereix a la possibilitat de transformar una riquesa patrimonial en poder adquisitiu sense pèrdua de valor i de temps, i Keynes creia que les actituds econòmiques valoraven tota la riquesa i la mantenien en forma més o menys líquida segons les circumstàncies, variant la seva cartera d'actius i diner.

Socialisme *m* Sistema econòmic en què, de camí cap al comunisme, s'aboleix la propietat privada dels mitjans de producció, a fi i efecte que les riqueses vagin «de cadascú segons la seva activitat a cadascú segons la seva necessitat». En el cas del sistema soviètic, que va donar forma a la resta, es concebia com un sistema econòmic amb planificació centralitzada.

Taula input-output *f* Representació d'una economia dividida en sectors, a partir de la qual cada sector com a productor proporciona als altres sectors, i cada sector com a consumidor rep dels altres sectors. És la forma empírica d'una de les grans idees de l'economia, la d'interdependència econòmica, que tingué en el *Tableau oeconomique* de Quesnay la primera representació teòrica.

Bibliografia

Bibliografia bàsica

Keynes, J. M. (1987). *Teoria general de l'ocupació, l'interès i el diner*. Barcelona: Edicions 62.

Keynes, J. M. (1988). *Ensayos de persuasión*. Barcelona: Crítica.

Schumpeter, J. A. (1966). *Capitalisme, socialisme i democràcia*. Barcelona: Edicions 62.

Schumpeter, J. A. (1971). *Historia del análisis económico*. Barcelona: Ariel.

Bibliografia complementària

Klein, L. R. (1984). *La revolución keynesiana*. Mèxic: Trillas.

Rojo, L. A. (1984). *Keynes: su tiempo y el nuestro*. Madrid: Alianza.

Skidelsky, R. (1986). *John Maynard Keynes. Esperanzas frustradas: 1883-1920*. Madrid: Alianza.

Shackle, G. L. S. (1986). *The years of the high theory*. Cambridge: CUP.